

uppgiftens uppfyllande riskerar att blockeras av massmedias dramaturgi.

Vad vi alla måste ha klart för oss är att anledningen till att vi alls blir uppringda av en journalist kan vara att denne behöver en skådespelare i ett välregisserat drama. Detta kan också förklara varför vi ibland får frågor om saker som ligger utanför vår särskilda kompetens. Journalister har inte alltid tillräckliga resurser för att göra den research som krävs för att hitta rätt person utan får nöja sig med den av oss som svarar i telefon. Detta - källkritiska - problem kan vi förhoppningsvis lösa åt journalisten genom att hänvisa till "rätt" kollega.

Den tredje uppgiften är inte att vara en passiv leverantör av "lite expertis", inte heller att ryckas med av hårt vinklad rapportering eller överdrivet polariserade ståndpunkter. Forskarens roll är tvärtom att stå upp för alla "det beror på:n" och för principen att när man ägnar sig åt vetenskap så kan vad som helst hända eftersom forskningsresultat kan visa att något är "precis tvärtom" mot vad vi förväntat oss. Om vi okritiskt deltar i massmedia på massmedias villkor bidrar vi inte till den tredje uppgiftens uppfyllelse. Så nästa gång du är i direktsändning, ta chansen att vara lite omständlig och vridande och vändande! Eller varför inte att, i pedagogiskt syfte, helt plötsligt ändra ståndpunkt och hänvisa till någon annan deltagares övertygande argument?

HELENA WOCKELBERG

Nytt engagemang för den svenska demokratin

Tage Erlander lär ha sagt att "intresset för författningsfrågorna är så pass ringa att varje försök att sätta massorna i rörelse kommer att misslyckas". Så här drygt trettio år efter antagandet av vår nuvarande regeringsform kan vi nog konstatera att Erlander hade en poäng. Författningsdebatten har inte varit särskilt stormig hos det svenska folket. Den grundlagsutredning som regeringen tillsatte sommaren 2004, som skall genomföra "en samlad översyn av regeringsformen", har nu krav på sig att ändra detta. Utredningen skall "skapa debatt och stimulera det offentliga samtalet om författningspolitiska frågor och om det svenska folkstyret" (Dir. 2004:96). På statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet tas nu tillfället i akt att delta i denna diskussion på allvar. Vi genomför en ambitiös satsning på grundlagsutbildningen i form av ett författningspolitiskt rollspel, Grundlagskonventet.

Sverige har en i många hänseenden positiv tradition med politisk konsensus kring författningspolitiska beslut. Partierna har genom åren ansträngt sig för att finna kompromisser som de alla kan gå med på. Men det är ingen självklarhet att partiernas gemensamma intressen är det samma som allmänintresset när det gäller frågor om politiska spelregler. De många och långa författningsutredningar som föregick vår nuvarande grundlag präglades ofta av dagspolitiska trätoämnen. Dess slutliga utformning blev en i flera stycken märklig kompromiss mellan partiintressen (se t.ex. Westerståhl 1976:4). Det är

angeläget, även enligt partierna själva, att den nuvarande utredningen inte hamnar i samma situation.

På flera håll, bland annat i riksdagsdebatten, har idén om att involvera ett grundlagskonvent i processen lyfts fram. Ett konvent där andra personer, institutioner eller organisationer bidrar till diskussionen och tydliggör ensidiga partipolitiska intressen. Inspirationen hämtas bland annat från arbetet med den europeiska konstitutionen i det så kallade framtidskonventet, men det finns också exempel på andra håll (se t.ex. Petersson mfl 2004. Litteraturen om andra former av medborgarpaneler är stor, översikter finns i Ackerman och Fishkin 2004, Møller Hansen 2004).

I Grundlagskonventet gör vi ”verklig-het” av idéerna. Vi låter våra studenter på grundutbildningen i statsvetenskap inta roller som samhällsaktörer med olika intressen och idéer om hur en konstitution bör utformas. Studenternas argument jämkas samman och illustrerar hur Sveriges regeringsform skulle kunna se ut om partierna fick sällskap av andra aktörer i den författningpolitiska debatten.

En pedagogisk kick!

De pedagogiska syftena med konventet är att använda ett engagerande förhållnings-sätt på annars ganska komplicerade grundlagsfrågor. Ett rollspel innebär att studenterna får möjlighet att lära genom att uppleva, något som teoretiska ämnen som statsvetenskap ofta är mindre bra på att erbjuda. Studenterna får erfarenheter av konstitutionsbyggande i allmänhet och den svenska författningpolitiken i synnerhet. Utbildningen innebär också träning i argumentations- och analysförmåga genom att studenterna, i skrift och muntligen, personligt och i grupp, får framföra sina åsikter, kunskaper och argument i

form av redovisningar, debatter och förhandlingar. En annan effekt av rollspelet är att studenterna får träning i att ta plats och ge plats i grupp, vilket skapar sociala mervärden. I tidigare utvärderingar påpekar våra grundstudenter att det är svårt att känna samhörighet med andra i de stora föreläsningssalarna. Ofta efterlyses undervisning och aktiviteter som hjälper studenterna att känna sig som klasskamrater. Vi menar också att ämnet som sådant skulle tjäna på att våra studenter känner gemenskap med varandra. Statsvetaren är en rätt okänd figur i den stora världen, åtminstone i jämförelse med till exempel juristen, historikern och ekonomen. En gemensam identitet som statsvetare redan på grundkursnivå skulle innebära att studenterna på ett tydligare sätt tar statsvetenskapen med sig när de lämnar institutionen. Vår förhoppning är vidare att både lärare och studenter kommer att kunna bidra till en allmän pedagogisk diskussion om erfarenheterna från konventet. Via rollspelet höjs ribban i den pedagogiska diskussionen och förhoppningen är att konventet kan få ringar på vattnet genom att det inspirerar till nytänkande och ambition.

Studenterna samverkar dessutom med det omgivande samhället. De texter och presentationer som de producerar görs tillgängliga för regeringens grundlagsutredning. Det är till grundlagsutredningen som studenterna högtidligen överlämnar sina förslag på den avslutande ”presskonferensen”. Intresserad allmänhet, andra lärare, forskare och press är också inbjuden. Kursen avslutas med att studenterna kliver ur sina roller och skriver en debattartikel under sitt eget namn. Målet är att dessa artiklar skall kunna publiceras. Konventet blir därigenom ett bidrag både till samhällets författningpolitiska diskus-

sion och till forskningen om konstitutionsbyggande.

Grundlagskonventets upplägg

Grundlagskonventet har två rundor. Nio *aktörsgrupper* med vardera (ungefär) nio individer skall i en första runda definiera sina intressen, prioriteringar, strategier och kompromissmöjligheter. I den andra rundan skapas nio *grundlagskommittéer* som består av en individ från varje aktörsgrupp. Varje grundlagskommitté enas om ett författningsförslag på varsitt område. Resultatet blir ett antal genomarbetade förslag som redovisas och slås samman på det avslutande stora *konventsmötet*.

Tre expertgrupper – sex intressegrupper

Många aktörer i samhället har intresse av att påverka utformningen av framtidens demokratiska spelregler. Det handlar dels om *representanter för intressegrupper* som kan ha mycket att vinna eller förlora på förändrade spelregler, dels om *expertgrupper* som innehar specifik kunskap om tänkbara effekter av spelregelsförändringar. Grundlagskonventet understryker att vår nya grundlag kommer att se olika ut beroende på vilka grupper som vinner inflytande över dess utformning. Det är därför grundlagsfrågor inte uteslutande kan betraktas som en angelägenhet för de politiska partierna. En ganska självklar, men också utmanande utgångspunkt i vissa hänseenden.

Listan över gruppintressen som omedelbart eller indirekt påverkas av grundlagens utformning och användning kan göras lång. Vår ambition med gruppindelningen är tvädelad. För det första strävar vi efter en *verklighetstrogen diskussion*. De

grupper som ingår i vårt grundlagskonvent skall i praktiken kunna inkluderas i ett ”riktigt” svenskt grundlagskonvent. Denna verklighetsanknytning får emellertid inte förstöra möjligheterna för *det förut-sättningslösa ventilerandet av argument* som är ett av huvudsyftena för projektet. Vi vill därför för det andra möjliggöra att så många argument som möjligt kommer upp på bordet. Ju fler intressen som kan föra fram sina argument desto bättre. De nio aktörsgrupper vi har valt är medborgarna, de stora partierna, de små partierna, intressegruppen (bestående av olika minoritetsrepresentanter), kommuner och landsting, tjänstemännen, ekonomerna, juristerna och statsvetarna.

Den första rundan: aktörsgrupperna samlas för strategimöten

Grundlagskonventet inleds med att aktörsgrupperna samlas för *strategimöten* under sammanlagt tre dagar. Syftet med den första rundans strategimöten är att deltagarna fördjupar sig kring de perspektiv på grundlagsfrågorna som är relevanta för respektive aktörsgrupp. Aktörsgruppernas arbete resulterar i ett ”hemligt” strategidokumentet som ger besked om hur den nya grundlagen skulle se ut om man fick bestämma helt själv. Dokumentet innehåller de argument och anteciperade motargument man förväntar sig i de kommande kommittéöverläggningarna. I strategidokumentet skriver studenterna hur de tolkar sin roll, definierar vilka intressen de har som grupp och individer, lägger upp en strategi för hur de skall få så stort genomslag som möjligt genom att bestämma prioriteringar, rangordna intressen, ge förslag på möjliga allianser och troliga ”fiender” och spika argumenten med hjälp av anvisad litteratur.

Den andra rundan: grundlagskommittéerna överlägger

När strategidokumentet är klart lämnar aktörerna sina ursprungliga grupper och måste ensamt bevaka aktörsgruppens intressen i de olika grundlagskommittéerna. Målet för kommittéerna är att försöka komma överens om hur framtidens demokratiska spelregler skall se ut på nio olika övergripande områden. De nio olika kommittéernas frågeställningar beskrivs för studenterna i ett särskilt dokument. Kommittéerna är 1) Sveriges framtida statsskick, 2) regeringsbildning och regeringens organisering, 3) kammarsystemet: den lagstiftande maktens organisation, 4) den konstitutionella kontrollen, 5) det lokala självstyret, 6) politisk representation, 7) det direktdemokratiska inslaget, 8) demos samt 9) fri- och rättigheter. Kommittéerna presenterar sina förslag på det avslutande konventsmötet.

Utrymme för större ambitioner

Svenska folket, åtminstone de unga generationerna är ett rollspelande folk. En av de snabbast växande folkrörelserna i Sverige idag är rollspelsrörelsen. Vad det säger om oss som svenskar är kanske svårt att slå fast, men vi tror att det säger något om möjligheterna att föra författningsfrågorna ut i landet med hjälp av rollspelet som verktyg. Det märker vi rent konkret när vi sätter det här i händerna på våra studenter. Det är inte första gången de arbetar på det här sättet. De kan, de vill och de engagerar sig.

Än så länge finns inga konkreta förslag på hur regeringens grundlagsutredning skall lyckas bättre än tidigare utredningar

när det gäller att undkomma de ensidiga partipolitiska intressena. Risken är stor att de politiska partierna även i fortsättningen håller frågorna för sig själva. Ett antal seminarier har anordnats av utredningen, men det återstår fortfarande mycket att göra innan man kan berömma dem för stor folklighet. Med Grundlagskonventet skapar vi ett 70-tal entusiastiska grundlagsambassadörer varje termin. Unga människor som ger sig ut i samhället med kunskap om och intresse för konstitutionella frågor, i en tid där detta har brännande relevans runt om i världen. För närvarande är ramarna lagda för statsvetarstudenter i Göteborg. Steget därifrån till andra ställen är dock knappast långt. Vi ser därför fram emot diskussion och samarbete med andra institutioner och universitet och hoppas att intresserade hör av sig.

ELIN NAURIN – HENRIK OSCARSSON
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN,
GÖTEBORGS UNIVERSITET

Referenser

- Ackerman, Bruce A och Fishkin, James, 2004. *Deliberation Day*. New Haven, Yale University Press.
- Møller Hansen, Kasper, 2004. *Deliberative Democracy and Opinion Formation*. Odense: University Press of Southern Denmark.
- Petersson, Olof, Karvonen, Lauri, Smith, Eivind och Swedenborg, Birgitta, 2004. *Demokratiens grundlag* SNS.
- Westerstahl, Jörgen, 1976. Författningsutredningen, *Statsvetenskaplig tidskrift* 79 årgången, ny följd årgång 58, s 2-11.
- Projektbeskrivning och kursrapport från Grundlagskonventet finns att tillgå på Elin Naurins och Henrik Oscarssons personliga hemsidor på: www.pol.gu.se